

Samen groeien

Jaarverslag JIMwerkt 2022

Van visie naar
vaardigheden

Melvin Kruin

'Er gaat altijd
een JIM komen'

Carla Schilders

De moeilijke
route naar iets
heel gewoons

Pieter Hilhorst

Van JIM naar
Circulaire zorg
en verder

Suzanne de Ruig

Voorwoord

pagina 5

De moeilijke route naar iets heel gewoons

pagina 6

Van visie naar vaardigheden

pagina 12

Wat leren we uit het GRIP-onderzoek?

pagina 14

Van JIM naar Circulaire zorg en verder

pagina 16

‘Er gaat altijd een JIM komen’

pagina 20

Samen rollen we landelijk JIM uit

pagina 24

Highlights van 2022

pagina 26

‘Zonder Gemma zou er geen hulpverlening meer binnenkomen’

pagina 28

Ervaringen vanuit de jeugdzorg

pagina 30

Voorwoord

Tien jaar geleden was uithuisplaatsing een ‘interventie’. Het was een maatregel die veelvuldig werd ingezet om een impasse te doorbreken. Een impasse tussen ouder en kind, maar zeer vaak ook een interventie omdat professionals niet wisten hoe de negatieve spiraal anders doorbroken kon worden.

Tien jaar later is de discussie over uithuisplaatsing een maatschappelijk debat geworden. De ouders die te maken kregen met de toeslagen affaire gaven deze gezinnen een gezicht. Zij werden door de overheid niet alleen financieel geraakt, maar ook in hun familielevens. De verontwaardiging was unaniem en gaf de vele andere ouders van kinderen die uit huis geplaatst waren een stem.

In de afgelopen tien jaar is de kennis over uithuisplaatsing toegenomen. Rapport op rapport en studie na studie toont aan dat uithuisplaatsing voor de meeste jongeren een verslechtering betekent van hun situatie, in plaats van de gewenste verbetering. Hierdoor is een kanteling gaande onder professionals: hoe kunnen we zorgen dat kinderen thuis en in hun vertrouwde omgeving kunnen opgroeien?

Helaas zien we dit nog niet terug in de cijfers. Het aantal uithuisgeplaatste kinderen is in de afgelopen jaren alleen maar toegenomen. Hoe kunnen we er voor zorgen dat op steeds meer plekken familieleden, burens en vrienden samenwerken met professionals, om uithuisplaatsingen te voorkomen? Dit begint niet wanneer het al mis dreigt te gaan, maar bij een omslag in denken en doen van de jeugdhulpketen.

Dat is de drijvende kracht achter JIMwerkt. Met een klein team van bevlogen mensen en heel veel gelijkgestemden in het land, werken we er keihard aan dat meer kinderen thuis kunnen opgroeien, met de vertrouwde mensen om hen heen. In dit jaarverslag lees je hoe we daar nu en in de toekomst aan werken. Melvin Kruin beschrijft hoe we in onze training de focus verlegden van overtuigen naar vaardigheden. Els Bijman vertelt hoe we de komende drie jaar met de train-de-trainers van diverse instellingen collega's gaan toerusten in Nederland. Natasha Koper beschrijft de resultaten van onderzoek naar InVerbinding. En Suzanne de Ruig vertelt hoe JIM een voorbeeld is van het werken vanuit Circulaire zorg en waar haar onderzoek zich op richt in de komende jaren. De twee interviews en uitspraken van Saadeldin Berkhout illustreren waarom we dit dagelijks doen.

Vanaf het eerste uur is Pieter Hilhorst betrokken geweest bij de ontwikkeling van JIM en later ook bij de stichting in zijn rol als toezichthouder. Vanaf deze plek wil ik hem nogmaals bedanken voor zijn enorme inzet en het keer op keer scherp houden voor wie deze stichting in het leven is geroepen: voor het bieden van steun aan de JIMs, zodat zij de best mogelijke support bieden aan de kinderen en jongeren om hen heen. In zijn kenmerkende stijl zet hij nog weer eens neer waarom het gedachtegoed van JIM tien jaar geleden, nu en ook straks actueel is.

Voor nu is het gissen waar we over tien jaar staan. Wat wel duidelijk is dat JIM zich steeds meer verbreedt en verdiept. De drie principes voor het bieden van Circulaire zorg zijn duurzaam, minimalistisch en holistisch. Deze zien we op steeds meer plekken terug. Op scholen, in de pleegzorg, wijkteams en in het beleid van gemeenten. Help jij mee bouwen aan het nu, met het oog op de volgende generatie?

Levi van Dam
Bestuurder JIMwerkt

De moeilijke route naar

iets heel gewoons

Essay door Pieter Hilhorst

Innovatie hoeft niet ingewikkeld te zijn.

Soms is het een herwaardering van iets heel gewoons. Toen ik 8 jaar geleden voor het eerst met het concept van een JIM (Jouw Ingebrachte Mentor) in aanraking kwam, viel me vooral de eenvoud op. Het idee is zo simpel: jeugdigen die in het gedrang komen, hebben baat bij een steunfiguur uit hun eigen omgeving die ze vertrouwen. Voor de Transitiecommissie Sociaal Domein had ik een interview met Jessica¹ die op haar 14e uit huis is geplaatst en daarna een tocht had gemaakt langs allerlei instellingen. Ik sprak ook met Latifa, haar JIM en met Stefan Cuppen die als hulpverlener experimenteerde met het concept van JIM. Jessica kende Latifa omdat ze bevriend was met haar dochter Nawal. Toen het allemaal misliep op haar 14e had Latifa gezegd dat Jessica altijd welkom was. Daar had de hulpverlening niks mee gedaan. Tot Cuppen begon met de JIM aanpak. Op het moment dat Cuppen het gesprek met Latifa had, verbleef Jessica bij haar, nadat ze voor de zoveelste keer was weggelopen uit een jeugdzorginstelling. Jessica was toen 17.

Voor vrijwel elk principe van de JIM-aanpak geldt dat het standvastige hulpverleners vraagt om zich eraan te houden. Wat te doen als het niet één, twee, drie lukt om een JIM te vinden? Hoe hou je dan vast aan het principe dat WIE voor WAT gaat? Dat het belangrijk is om eerst die vertrouwenspersoon te vinden uit het eigen netwerk die mentor kan en wil zijn en dan pas te bedenken wat er moet gebeuren zodat de jeugdige veilig kan opgroeien. Dat wordt alleen nog maar lastiger als er ook normen zijn binnen de organisatie waarin je werkt dat er binnen een x-aantal weken een plan moet liggen. Trainingen helpen hulpverleners om zich voor te bereiden op zulke dilemma's. Het is dan ook goed dat er zoveel hulpverleners zijn getraind en nog worden getraind. En toch... En toch ben ik in de Raad van Toezicht vaak kritisch geweest op de nadruk op het trainen van hulpverleners.

Het werk van de stichting JIMwerkt past in een bredere beweging, die ik maar even aanduid als de versterking van het gewone leven. Het beroep op jeugdzorg is de afgelopen jaren enorm gestegen. Ruim twintig jaar geleden hadden een op de zevenentwintig kinderen te maken met jeugdzorg, nu is dat één op de zeven. Veel gezinnen missen de veerkracht om tegenslagen op te vangen en problemen de baas te worden. Een belangrijk onderdeel van die veerkracht is het sociale netwerk van het gezin. Als jeugdzorg in beeld komt, gaat de meeste aandacht uit naar het kind of de jeugdige en de ouders. Het brede netwerk krijgt weinig aandacht. Het verhaal

“Het werk van de stichting JIMwerkt past in een bredere beweging, die ik maar even aanduid als de versterking van het gewone leven.”

van Jessica laat dat pijnlijk zien. Jessica: 'Er zijn mensen die in de jeugdzorg komen omdat er met hen iets mis is en mensen die er komen omdat er met de omgeving iets mis is. Dat was bij mij het geval.'

Maar hoe langer Jessica in instellingen verbleef hoe meer zij het probleem werd. Ze hield zich niet aan de regels en werd steeds naar zwaardere instellingen gestuurd. Van open naar besloten naar gesloten. Op een gegeven moment zat ze in de gesloten jeugdinstantie De Koppeling in Amsterdam. Ze vond het een ramp. 'Ik was 14. Ik was nog een kind. Ik wist helemaal niks. Niks van wiet, niks van seks, niks van drank of drugs. Ik kon niet eens een wasje draaien. Er zaten daar best zware gevallen.' Jessica heeft in de loop van de tijd diverse diagnoses gekregen. Van ADHD tot een stoornis in het autistische spectrum. Ze is daar niet zo van onder de indruk. 'Ze stoppen je in een instelling en maken je helemaal gek en dan gaan ze je testen.'

Het verhaal van Jessica is geen uitzondering. stichting Het Vergeten Kind heeft uitgezocht hoe vaak kinderen die uit huis worden geplaatst weer moeten doorverhuizen. Dat is gemiddeld 6,5 keer. Gemiddeld. Dat betekent dat er voor elk kind dat maar op één plek heeft gezeten een ander kind staat dat 13 keer heeft moeten verkassen. Dat is traumatiserende hulpverlening. En in de drie jaar dat Jessica van plek naar plek ging, werd geen gebruik gemaakt van een hulpbron die zich al op haar 14e aanbod: Latifa. De stichting JIMwerkt is niet de enige organisatie die zich richt op het vergroten van veerkracht door het mobiliseren van hulpbronnen uit het eigen netwerk. De Eigen Krachtconferenties beogen dat ook.

Het idee van Eigen Kracht-conferenties, of familie-groepsplannen, is wederom enorm eenvoudig. Rob van Pagée, de grondlegger van de Eigen Kracht-beweging, vat het zo samen: 'Als je een probleem hebt, moet je de kring groter maken.' Mensen hebben de neiging om zich terug te trekken en moeite om anderen om hulp te vragen. Bij een Eigen Kracht-conferentie maakt een gezin met betrokken mensen uit hun netwerk een plan om kinderen veilig te laten opgroeien en daarmee een uithuisplaatsing te voorkomen. Ik ben ook opgeleid als Eigen Kracht coördinator en heb enkele conferenties begeleid. Hulpverleners zijn vaak verbaasd over de rijkdom van het netwerk dat de gezinnen weten te mobiliseren en de kracht van dat netwerk. Afgelopen jaar ben ik nog betrokken geweest bij een Eigen Kracht-conferentie voor een gedupeerde

van de toeslagenaffaire. Haar kinderen woonden al bijna drie jaar bij een pleeggezin en dreigden definitief uit huis te worden geplaatst. Door de Eigen Kracht-conferentie is dat voorkomen en nu wonen de kinderen, met steun van het netwerk, weer thuis.

Het doel van beide initiatieven is om de veerkracht van gezinnen te versterken door hulpbronnen uit het eigen netwerk te mobiliseren. Het is alleen moeilijk om dat direct te doen. De Eigen Kracht-beweging is erin geslaagd om in de jeugdwet op te laten nemen dat gezinnen waarvan de kinderen uit huis geplaatst dreigen te worden het recht hebben op een familiegroepsplan. De gemeente moet de kosten hiervan vergoeden. Bij de Eigen Kracht-conferentie voor de gedupeerde van de kinderopvangtoeslag bleek alleen dat er geen recht bestaat op een familiegroepsplan om kinderen weer naar huis te krijgen. Het is alleen gelukt omdat de kosten voor de begeleiding van de conferentie werden gedragen door het netwerk van de gedupeerde moeder. René Peters van het CDA heeft een motie aangenomen gekregen

waarin hij pleit om een vergelijkbaar recht op te nemen voor een steunfiguur uit de eigen omgeving. De ervaring met het recht op een familiegroepsplan leert alleen dat er weinig gebruik van wordt gemaakt omdat ouders helemaal niet weten dat ze dit recht hebben. Het zijn vaak hulpverleners die ze erop wijzen.

Vanuit praktisch oogpunt is het daarom begrijpelijk om via de hulpverleners ouders uit te nodigen om gebruik te maken van de kracht van hun netwerk. Het is alleen wel belangrijk om daarbij vast te houden aan het idee dat het uiteindelijk niet om de hulpverlening gaat, maar om de veerkracht van het gezin, dus om het kind, de jeugdige, de ouders en de steunfiguren. Het mag dus niet blijven bij het trainen van professionals. Het gaat uiteindelijk om de JIMs en de jeugdigen. Het is daarom van belang om de opvolging goed te organiseren van de training van de hulpverleners. Hoe vaak slagen ze erin om bij de gezinnen waarbij ze betrokken zijn een JIM te vinden? Wat zijn de ervaringen van de JIMs? Wat zien zij dat hun steun oplevert voor de jeugdige en zijn of haar ouders? De instellingen die trainingen

‘Hulpverleners komen en gaan. **Latifa blijft.**’

inkopen, blijken alleen huiverig om zich te committeren aan zo'n langlopend begeleidingstraject. Een training is makkelijk in te passen in de werkwijze van de hulpverlening. Er is al een budget voor trainingen begroot. Het is veel ingewikkelder om geld vrij te maken voor de transformatie van hulpverlening gericht op de veiligheid van het kind naar ondersteuning van de versterking van het sociale netwerk van kwetsbare gezinnen.

Het effect van het versterken van het sociale netwerk van jeugdigen en van kwetsbare gezinnen is veel duurzamer dan de gewone hulpverlening met de vele wisselingen van personeel. Of zoals Jessica zei: 'Hulpverleners komen en gaan. Latifa blijft.' De betekenis van Latifa kan Jessica in één zin uitleggen: "Ze was er voor mij." Voor deze terugblik heb ik opnieuw contact met Jessica en Latifa opgenomen. Ze hebben nog steeds contact 8 jaar later. Latifa: 'Het gaat goed met Jessica. Het contact met haar ouders is genormaliseerd. En ze neemt contact met me op als ze ergens mee zit. Laatst nog voor het kopen van een auto. En een andere

keer ging het over liefdesverdriet.' Zo houden ze contact over de gewone dingen van het leven.

Voor de lange termijn is een investering in het versterken van steunfiguren en hulpbronnen in het eigen netwerk dus veel beter. Beter voor de jeugdige, beter voor de ouders, beter voor de samenleving. Het transformeren van de hulpverlening om dit inzicht waar te maken blijkt echter heel ingewikkeld. Maar dat iets moeilijk is, is geen reden om het te laten. Juist niet. Laten we daarom moeite doen om iets heel gewoons voor elkaar te krijgen.

Van visie naar vaardigheden

Melvin Kruijn, JIMtrainer

*“Iets weten betekent niet dat ik er ook per se iets mee doe.
Iets doen wat ik nog niet deed, is best wel eng!
Dus dan doe ik hetgeen ik denk te weten maar liever niet?!?”*

In de training van de JIM-mindset/ Circulaire zorg hebben we een fantastische boodschap. We benadrukken dat het belangrijk is een vraag te stellen: ‘De WIE’ vraag, met als doel steunend netwerk in positie te krijgen. Dat is een ontzettend heldere boodschap die iedereen begrijpt, steunt en onderschrijft. En toch blijkt dit een bijzonder moeilijke vraag te zijn voor de zorgprofessional..... Of zoals mijn voormalige collega Stefan fantastisch verwoordde: ‘Ik denk dat men deze vraag in de zorgcontext moeilijk vindt om te stellen, omdat men bang is voor het antwoord!’

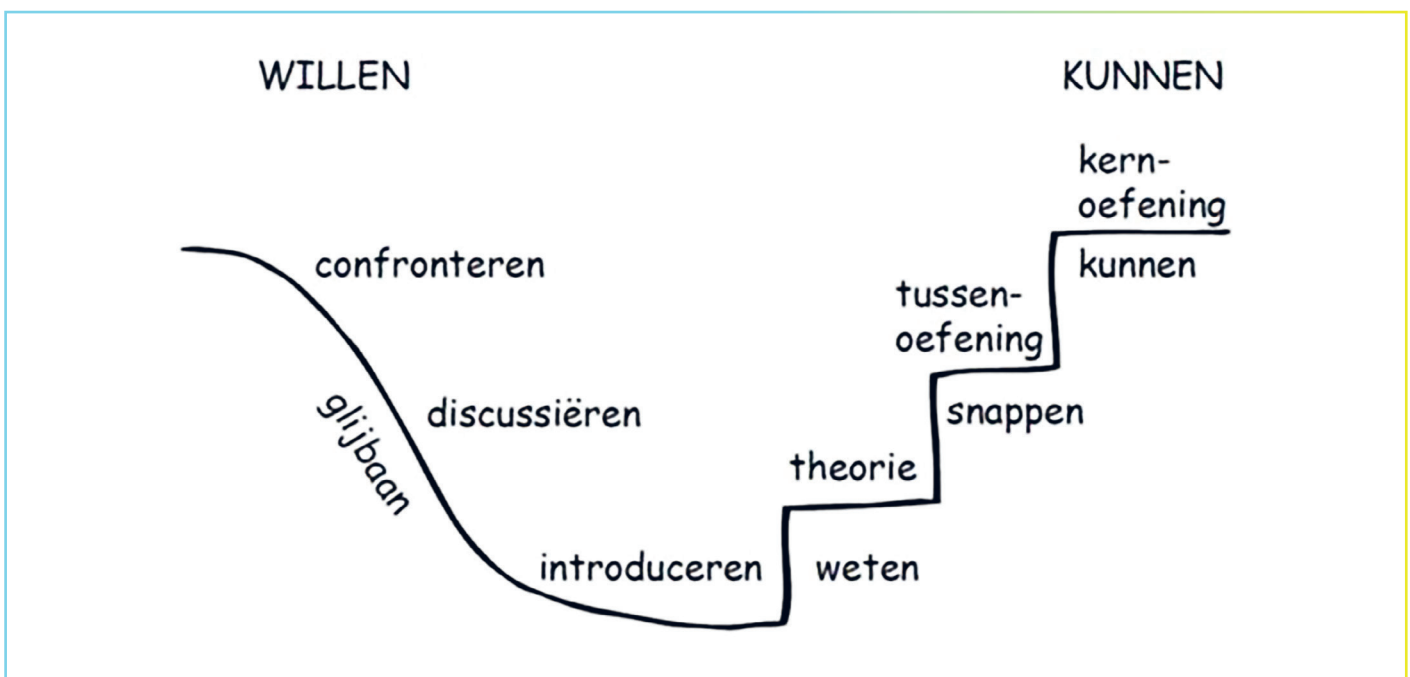
Getriggerd door o.a. deze filosofische uitspraak zijn en blijven wij als JIMwerkt zoekende naar hoe we de jeugdzorgprofessional in Nederland (en ook daarbuiten) goed kunnen toerusten met praktische vaardigheden om de ‘WIE’ vraag te kunnen stellen en om op antwoorden te kunnen anticiperen. Met dank aan de trainersopleiding van Karin de Galan (door de Nederlandse Orde van Beroepstrainers in 2020 verkozen tot trainer van het jaar) hebben we in 2022 onze trainingen didactisch verrijkt met de methodiek van de Galan. Hierdoor versmelt de inspiratie kant van de JIM mindset concreet met de praktische handvatten vanuit de Galan methode die nog meer aansluit bij de beleving en hobbels van de professionals.

Wij zijn ons ervan bewust dat leren geen eenmalige activiteit is maar een combinatie van activiteiten in allerlei vormen die samen naar een (leer)doel leiden. In de online leeromgeving, ‘ANew Spring’, volgen onze training deelnemers een leerpad dat voorziet in diverse content (filmpjes, podcasts, artikelen etc.). Deze content bestaat en is gemaakt uit materiaal dat naadloos aansluit op de werkcontexten van onze deelnemers. Ook na de trainingen is deze informatie nog toegankelijk.

De combinatie van fysieke trainingsmomenten en het volgen van dit online leerpad garandeert een veelzijdige en ook spannende leermodule. Bijvangst is dat er ook verbinding ontstaat tussen alle JIM getrainde jeugdzorgprofessionals en Train de Trainers in Nederland. Iets waar wij trots op zijn omdat **‘veranderen doe je niet alleen!’**

ANew Spring (Online leeromgeving JIMwerkt)

Wat leren we uit het GRIP-onderzoek?

Natasha Koper, promovendus aan de Universiteit Utrecht

Natasha:

“Psychologische hulp voor jongeren met psychische problemen is niet altijd effectief.”

Van maart 2018 tot december 2022 heeft Natasha Koper onderzoek gedaan naar de effectiviteit van jeugdhulp waarin wordt samengewerkt met het sociale netwerk, waaronder de JIM-aanpak. De resultaten zijn beschreven in haar proefschrift, hieronder geven we een korte samenvatting.

Achtergrond

Psychologische hulp voor jongeren met psychische problemen is niet altijd effectief, vooral niet voor jongeren uit gezinnen met complexe en meervoudige problemen. Sociale steun vanuit het informele netwerk wordt gezien als een belangrijke beschermende factor voor problemen, aangezien het ontvangen van sociale steun samenhangt met welzijn en veerkracht. Daarom is de verwachting dat jeugdhulp verbeterd kan worden door samen te werken met informele steunnetwerken tijdens de geboden hulpverlening. In haar proefschrift heeft Natasha onder anderen de volgende twee vragen onderzocht:

1. Hoe effectief zijn interventies waarin er wordt samengewerkt met het informele netwerk?

Uit een overzichtsstudie (meta-analyse) met verschillende interventietypen – waaronder de JIM-aanpak – bleek dat jeugdhulp waarin wordt samengewerkt met het informele netwerk niet effectiever is dan jeugdhulp waarin niet wordt samengewerkt. Echter was het samenwerken met het netwerk onder bepaalde omstandigheden wel effectief, bijvoorbeeld in interventies met kenmerken van de JIM-aanpak, waarin jongeren beslisten met wie uit het netwerk wordt samengewerkt en als er slechts met één persoon wordt samengewerkt. Dit onderzoek ondersteunt daarmee de werkwijze van de JIM-aanpak waarin de jongere mag kiezen wie uit zijn omgeving als JIM wordt gevraagd en het feit dat dit meestal één persoon is.

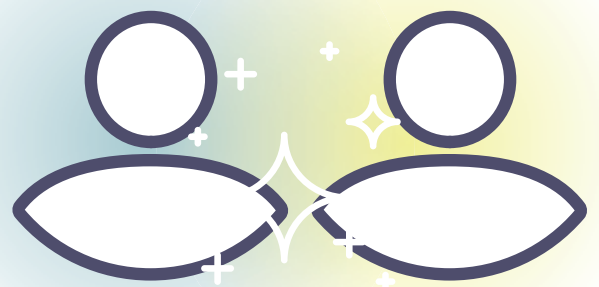

Conclusie

Deze bevindingen illustreren dat, ondanks de complexe uitdagingen die kwetsbare jongeren ervaren, met name interventies met kenmerken van de JIM-aanpak en in beperkte mate de InVerbinding-werkwijze, even goede en soms zelfs betere resultaten laten zien dan andere interventies in het ondersteunen van jongeren en het verminderen van hun problemen.

2. Hoe effectief is InVerbinding voor jongeren in gezinnen met meervoudige en complexe problemen?

InVerbinding is een ambulante, systemische behandeling voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen waarin met de JIM-aanpak wordt gewerkt. Uit het effectiviteitsonderzoek bleek dat InVerbinding enkele positieve effecten liet zien ten opzichte van reguliere behandelingen zonder JIM-aanpak, namelijk een afname in de emotionele en gedragsproblemen van jongeren en een toename in positief opvoedgedrag vanuit het perspectief van ouders. In de andere onderzochte uitkomstmaten, waaronder veerkracht en welzijn van jongeren, was er geen verschil in effectiviteit tussen InVerbinding en andere ambulante behandelvormen.

Van JIM naar Circulaire zorg en verder

Suzanne de Ruig, ontwikkelaar en promovendus Circulaire zorg

Vanaf 2018 hebben we samen met 18 co-auteurs gewerkt aan het nieuwe boek. De ambities waren hoog: We gaan nu goed uitleggen wat werken met JIM qua houding, vaardigheden en mindset vraagt van professionals. We gaan opnieuw en anders het gedachtegoed omschrijven, zodat iedereen er mee kan werken én we geven voldoende voorbeelden uit de praktijk om te laten zien dat vanuit pleegzorg, de ggz, de lvb, je met deze visie aan de slag kan. Het boek is er gekomen in 2020. Maar we zijn natuurlijk nog lang niet uitgedacht. Op naar Circulaire zorg 2.0!

Circulaire zorg

In 2020 lanceren we niet alleen het nieuwe boek over JIM, we lanceren vooral een nieuwe term. Circulaire zorg met de belangrijke wortels: duurzaam, minimalistisch en holistisch.

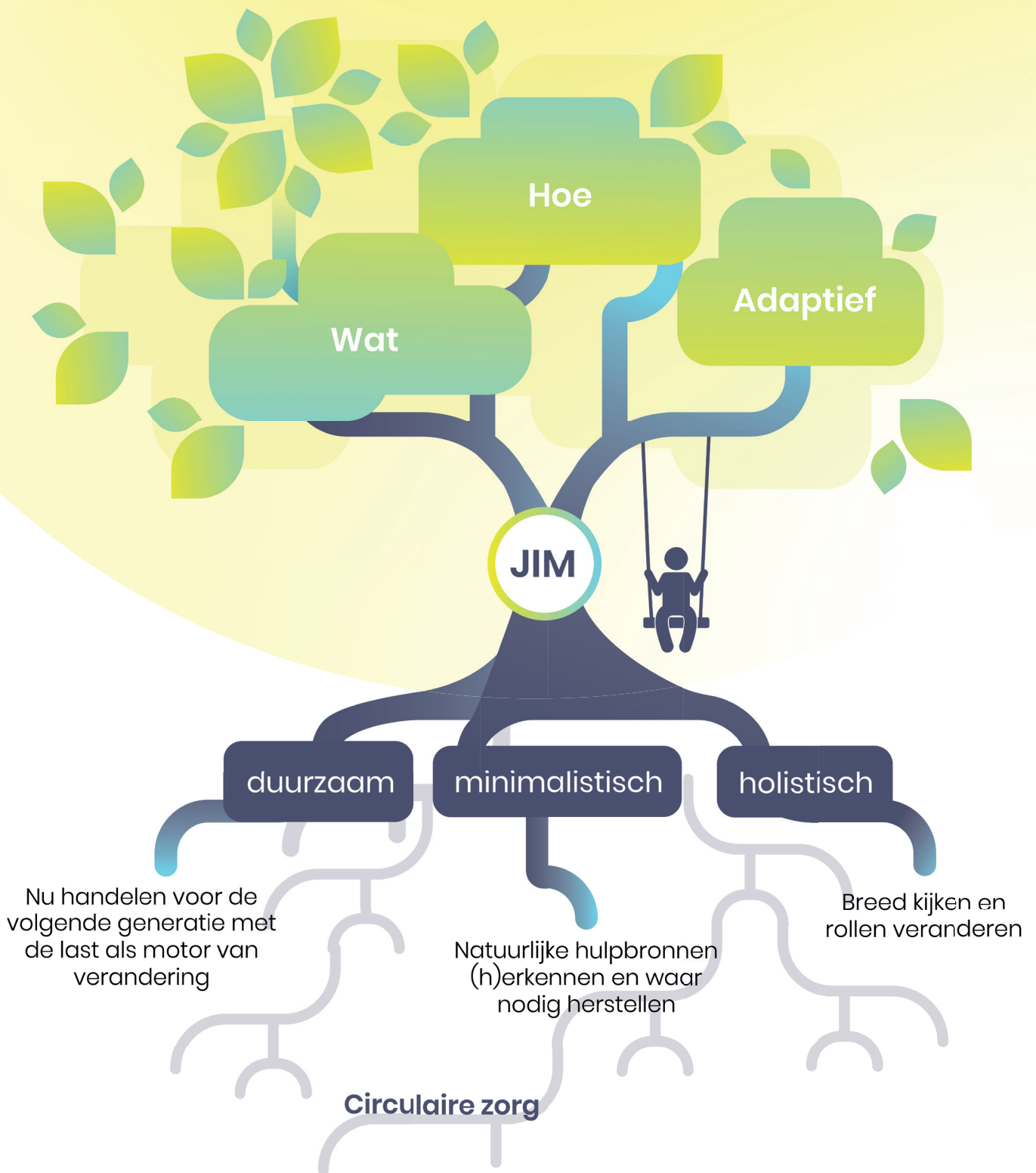
- Duurzaam: de last als motor van verandering
- Minimalistisch: voeg zo min mogelijk toe
- Holistisch: breed kijken en handelen

We gebruiken zelf JIM en Circulaire zorg sinds 2020 door elkaar heen. Maar Circulaire zorg is handiger om in taal en visie breder over het gedachtegoed van JIM na te kunnen denken en door te ontwikkelen. Vandaar dat we zeggen: JIM is een voorbeeld van Circulaire zorg, maar Circulaire zorg is meer dan JIM. Team X kan ook volgens de wortels van Circulaire zorg werken, ook al werken zij niet met JIM. Op deze manier hoopten we breder aan te kunnen sluiten bij alle zorgprofessionals die momenteel met kinderen en jongeren werken. Dat blijkt ook zo te zijn. Het is leuk om te merken dat sommige organisaties of professionals meer hebben met de JIM-aanpak. Het concrete van JIM spreekt hen aan. Zij willen hele teams trainen en coachen

**CIRCULAIRE
ZORG**

Van JIM-aanpak naar een nieuwe
kijk op jeugdhulpverlening

SUZANNE DE RUIG & LEVI VAN DAM (red.)

om gelijkwaardig met JIM samen te kunnen werken. Aan de andere kant bereiken we nu ook organisaties en gemeenten die wat schroom hadden om met JIM te werken ('we werken liever niet met een methodiek') en aangaan op het gedachtegoed van Circulaire zorg. Duurzaam en minimalistisch spreekt hen erg aan, zo willen zij ook werken. Met deze mensen sparren wat dit dan betekent voor de professionals en wat het gezinnen op zal leveren zijn hele mooie gesprekken.

Persoonlijk vind ik het heel bijzonder hoe verschillend er de afgelopen tien jaar naar JIM is gekeken. Toen we in 2013 voor het eerst de JIM introduceerden, was het merendeel van de concullega's verbaasd dat werken met een JIM zo veel kon opleveren. Inmiddels zijn we 35 organisaties en 2700 professionals (en zoveel JIMs) verder en is die basishouding veranderd. Men wil absoluut met het eigen netwerk samenwerken en ziet JIM als een serieuze optie om dit gedegen te doen.

Onderzoek

Er is echter nog wel werk te doen. Onderzoek van Andrée Sekrève uit 2020 laat zien dat professionals en JIMs zoekende zijn in hun rol: wie neemt wanneer de regie, wie is waar verantwoordelijk voor? Deelnemers uit de training blijven worstelen met de vraag ‘wat als een jongere niemand heeft of ouders ertegen zijn?’ Dit zegt mij dat we nog beter moeten nadenken en onderzoeken wat werkt, voor wie, wanneer en welke expertise vraagt dit van professionals? Het gelijkwaardig samenwerken tussen formele en informele zorgbieders is in ieder geval makkelijker gezegd dan gedaan.

Als ontwikkelaar en iemand die haar hart verloren heeft aan JIM, ben ik dan ook heel blij dat ik met steun van het BOvenregionaal Expertisenetwerk Gelderland (BOEG) nu zelf promotieonderzoek mag doen naar Circulaire zorg. Mijn onderzoek heet: Ver – Anderen & Ver – Dragen in de jeugdhulp en dit doe ik onder begeleiding van promotor prof. dr. Chris Kuiper (UvA) en co-promotor dr. Marion van Hattum (HAN). De centrale vraag in mijn onderzoek is: Welke elementen helpen professionals, ouders, jongeren en JIM om hun positie, rol en samenwerking optimaal vorm te geven om duurzame last te verminderen? Door middel van participatief ontwerpgericht onderzoek – samen uit de praktijk verder ontwikkelen – zal dit

nieuwe inzichten en vooral ook handvatten opleveren die we natuurlijk landelijk gaan gebruiken.

Precies weten wat ik ga doen? Hieronder schets ik kort de fases binnen het gehele onderzoek.

1. De last: hoe ziet dit er eigenlijk uit voor jongeren, ouders, JIMs en professionals? Door middel van 40 interviews ga ik het fenomeen last omschrijven. Hoe ziet dit eruit voor JIMs, jongeren, ouders en professionals en wat zegt ons dat?
2. Wat is er in de internationale literatuur al te vinden over natuurlijk mentorschap en jeugdhulp, de last centraal zetten en veranderende rollen en posities?
3. Binnen en buiten Nederland ga ik op zoek naar hulpverlening waar ook met (delen van) Circulaire zorg gewerkt wordt. Wat werkt, wat niet en wat kunnen we hieruit voor conclusies trekken?
4. Aanbevelingen voor de praktijk: Wat komt er naar voren uit de samenwerking met de vier deelnemende teams en de eerste drie hierboven genoemde onderzoeken waar de professionals mee zouden kunnen experimenteren in de praktijk?
5. De geleerde lessen worden op een rij gezet van drie jaar actieonderzoek met vier Gelderse teams (IVT Nijmegen, Rubix zorg Nijmegen, Entrea Lindenhout Ede en Vigo Doetinchem).

‘Er gaat
altijd een
JIM komen’

Tasnim:

“Het ging ook op school niet goed. Ik sliep slecht. Ik had veel stress. De ruzies thuis hadden invloed op alles in mijn leven.”

De achttienjarige Tasnim groeit op tussen twee culturen. Thuis gelden de Syrische waarden en normen van haar familie, buitenshuis ontdekt ze de Nederlandse cultuur. Tasnim wil afspreken met vriendinnen, een bijbaantje en niet voortdurend gecontroleerd worden. Dat levert frictie op. Carla Schilders, getraind in de JIM aanpak, kreeg de taak een JIM voor Tasnim te zoeken. Dat bleek geen makkelijke opgave.

Als Tasnim op haar twaalfde vanuit Syrië naar Nederland vlucht, met haar ouders, twee jongere zussen en een oudere zus, leert ze al snel de Nederlandse taal en gaat naar het vmbo. Daar krijgt ze al snel vriendinnen, met wie ze na school wil afspreken. Maar Tasnims vader is het daar niet mee eens.

Tasnim: ‘Mijn vader denkt: zo lang je thuis woont, beslissen wij over je leven. Als je getrouwd bent, dan beslis je over je eigen leven.’

Als Tasnim na school een enkele keer wel een uurtje met een vriendin afspreekt, en na afloop op haar telefoon kijkt, heeft ze 120 gemiste oproepen van haar vader. Ook een bijbaantje of zelf een vervolgopleiding uitkiezen is onbespreekbaar.

Tasnim gaat de discussie thuis niet uit de weg, ze vecht voor haar vrijheid, en dat zorgt voor veel conflicten. De ruzies lopen regelmatig uit de hand.

Tasnim: ‘Het ging daardoor ook op school niet goed. Ik sliep slecht. Ik had veel stress. De ruzies thuis hadden invloed op alles in mijn leven.’

Grote ruzie

Op een nacht ontstaat er zo'n grote ruzie dat Tasnim wegloopt. Om 5 uur 's nachts meldt ze zich op het politiebureau, waar haar ouders vervolgens naartoe komen. Maar als Tasnim uit woede haar telefoon tegen de muur gooit, omdat haar vader in het Arabisch onaardige dingen tegen haar zegt die de agenten niet kunnen verstaan, dringt haar vader erop aan dat Tasnim op een gesloten groep moet zitten. Daar wordt gehoor aan gegeven. **Tasnim:** ‘De meiden daar hadden grote

Tasnim:

“Een hele aardige, open, zorgzame vrouw. Toen dacht ik: zij zou mijn JIM kunnen zijn!”

problemen, bijvoorbeeld met loverboys. Sommigen waren verslaafd aan drugs. Ik dacht: wat doe ik hier?’

Gelukkig besluit de rechter na twee weken dat Tasnim naar huis mag. Maar de problemen zijn nog niet opgelost. Dan komt Carla Schilders in het gezin, hulpverlener bij het Tilburgse InVerbinding Team, een samenwerking tussen GGz Breburg, Sterk Huis en Amarant. Ze is net getraind in de JIM aanpak en Tasnim is de eerste jongere voor wie zij een JIM moet gaan zoeken.

Carla:

“Ik weet nu ook: er gaat altijd een JIM komen. Heb geduld en vertrouwen.”

Geen JIM te vinden

En dat blijkt nog niet zo makkelijk. Tasnim: ‘Ik wilde mijn vriendin als JIM. Dat mocht niet van mijn ouders. Ik kon mijn tante vragen, maar die denkt hetzelfde als mijn ouders, dus dat ging voor mij niet werken.’ Carla: ‘We liepen op een blinde muur af. Alle JIMs werden door de ouders afgewezen. Tasnim had een klein netwerk. Ouders wilden geen pottenkijkers, zo voelde een JIM voor hen. Al snel bleek dat we eerst een aantal voorwaarden moesten creëren, voordat we verder konden met het zoeken naar een JIM. Toen zijn we ouders in hun kracht gaan zetten en gaan bouwen aan vertrouwen, zodat ze uiteindelijk open gingen staan voor een JIM.’

Er volgen intensieve gesprekken tussen de ouders, Carla, een systeemtherapeut van het InVerbindingsteam, de toegangsmedewerker van het sociaal team van de gemeente Gilze en Rijen en een Syrische tolk. Hierin zoeken ze telkens naar raakvlakken tussen Tasnim en haar ouders. Carla: ‘We zijn gaan kijken: wat vinden de ouders van Tasnim normaal volgens de Syrische cultuur? En wat vinden we in de Nederlandse cultuur normaal?’ De gesprekken vinden plaats in een tijdspanne van een half jaar.

Zo lukt het langzaam om de grenzen op te rekken. Tasnim mag een bijbaan onder de voorwaarde dat haar vader haar werkrooster vooraf ontvangt. Ook mag ze toch naar het mbo in Roosendaal, ondanks dat haar vader dat eerst te ver weg vond.

De zoektocht naar de JIM

Ook de zoektocht naar een JIM gaat verder. Als Tasnim naar het mbo gaat, ontmoet ze haar mentor Hilde. Tasnim: 'Een hele aardige, open, zorgzame vrouw. Toen dacht ik: zij zou mijn JIM kunnen zijn!'

Tasnim vraagt het Hilde zelf, en die zegt 'ja'. En daar blijft ze bij. Ook als ze met Carla een pittig gesprek voert over wat het JIMschap voor Hilde zou betekenen, het zogenoemde Levinasgesprek: het gesprek dat iedere JIM-professional met een potentiële JIM voert. Carla: 'Als JIM ga je een langdurige commitment aan. Het is een grote verantwoordelijkheid. We helpen de JIM hierover goed na te denken.'

Ook Tasnims ouders gaan akkoord. En dan is er toch een JIM voor Tasnim. Hilde is vanaf dat moment Tasnims steun en toeverlaat. Tasnim: 'Ze kent mijn geschiedenis. Als ik niet op school ben, dan vraagt ze of alles thuis goed gaat. Tussendoor vraagt ze hoe ik me voel. Of ik ergens hulp bij nodig heb. Als het nodig is, kan ze hulp inschakelen. Ik voel gewoon dat ze er voor me is. Ik vind het heel fijn dat ik zo iemand heb.'

Veel veranderd

Tasnim: 'Vroeger wilde ik zo snel mogelijk het huis uit. Maar nu ben ik blij dat ik gebleven ben. Ik heb een baantje. Van dat geld neem ik rijlessen. Mijn school gaat goed. Ik ga stage lopen. Dat was niet gelukt zonder Hilde en Carla.'

Een mooie bijkomstigheid is dat Tasnim haar andere zussen nu ook kan helpen. Tasnim: 'Ik merk nu dat mijn zusje nu ze vijftien is zich ook tegen mijn ouders begint af te zetten. Maar ik weet nu hoe ze het beste om kan gaan met mijn ouders, dus ik geef haar advies. Wij als dochters zullen mijn vader moeten helpen om samen in Nederland te leven. Door met hem te blijven praten en oplossingen te vinden. Mijn vader heeft meer vertrouwen in mij. En ik heb meer vertrouwen in hem.'

En ook Carla heeft een rotsvast vertrouwen in de JIM. 'Ik weet nu ook: er gaat altijd een JIM komen. Heb geduld en vertrouwen.' Binnenkort volgt er nog één gesprek tussen Tasnim, Hilde, Tasnims moeder en Carla. Carla: 'Dan ga ik afsluiten. En Hilde blijft.'

Samen rollen we landelijk JIM uit

Els Bijman, proces- en projectbegeleider binnen organisaties en gemeenten.

De komende 3 jaar gaan we samen met Jeugdzorgorganisaties een fantastisch mooi plan ten uitvoer brengen. Dit plan wordt ondersteund door VWS. Het plan heeft als doel het voorkomen van uithuisplaatsingen van kinderen uit hun eigen gezin en netwerk. Dit gaan we doen door professionals te leren samenwerkingsrelaties op te zetten met de zelf gekozen informele steunfiguren, JIM's.

Professionals opleiden gaan we doen met JIMtrainers. Deze JIMtrainers komen uit de jeugdzorgorganisaties en worden opgeleid en ondersteund door JIMwerkt om te trainen in de eigen organisaties, in de eigen regio en in alle verschillende werkcontexten. Zodat we samen impact kunnen gaan maken om minimaal 3000 professionals op te leiden in het werken met de JIMaanpak.

De impact van uithuisplaatsing op het leven van kinderen, hun gezinsleden en naastbetrokkenen is enorm. Onderzoek van Het Vergeten Kind wijst uit dat driekwart van de kinderen in residentiële jeugdzorg, gemiddeld 4 keer verhuist (11 mei '22). Hier willen we verandering in brengen.

“De JIMaanpak is vanaf het begin af aan zeer effectief en staat centraal bij de interventie InVerbinding.”

Sinds 2013 is er op diverse plekken in het land geleerd van het samenwerken met JIMs: Jouw Ingebrachte Mentoren. De JIMaanpak is vanaf het begin af aan zeer effectief en staat centraal bij de interventie InVerbinding. Maar ook voor professionals in ambulante teams, wijkteams en voor CJG-medewerkers is het mogelijk om samen met informele steunbronnen kinderen thuis te laten blijven wonen. En ook met professionals werkzaam in residentiële instellingen is het mogelijk om samen met de JIM uithuisplaatsingen te verkorten en terugplaatsing naar huis mogelijk te maken.

Voor professionals is werken met de JIMaanpak niet altijd gemakkelijk. Lukt het om met een JIM samen te werken dan geven vele professionals aan het werk met regelmaat minder zwaar te vinden. Professionals worden enthousiast door de JIMaanpak omdat jongeren meer zeggenschap krijgen in hun eigen proces. Anderzijds geven veel professionals aan al met het informele netwerk samen te werken, maar dat het nog lastig is om dat voor langere periodes te doen. De JIMaanpak geeft handvatten deze samenwerking duurzaam vorm te geven!

Als iedere getrainde professional ook maar met 1 gezin, 1 kind of jongere, door samenwerking met een JIM het kind thuis kan houden of in het eigen netwerk. Dan maken we de komende jaren echt het verschil!

Wie gaan dit doen?

JIMwerkt gaat dit samen doen met de Jeugdzorginstellingen.

Wat gaan we doen!

We gaan de komende jaren **3000 professionals** opleiden!

Hoe gaan we dat doen?!

Dat gaan we doen met onze partners en **25 JIMtrainers!**

We gaan nog verder dan het enkel opleiden van professionals. Als geen ander snappen wij vanuit JIMwerkt wat de impact is van het vertellen van de ervaringen vanuit de mensen zelf! Zo werken we al vanaf start samen met JIM's, niet alleen in de eigen JIMrelatie met jongeren. Maar we hebben met JIM's ook altijd samengewerkt om de JIMmindset over te brengen op professionals.

We zijn ook van mening dat we jongeren meer positie willen geven. We gaan jongeren die te maken hebben met jeugdhulpverlening de mogelijkheid bieden zich te laten opleiden tot trainingsacteurs.

Deze ervaringsdeskundige trainingsacteurs kunnen daarmee een onderdeel worden van de trainingen aan professionals! We gaan de komende jaren gebruiken om JIMsupport verder uit te werken en vorm te geven. JIMsupport heeft als doel JIM's te kunnen ondersteunen als nodig nadat de professionele begeleiding is gestopt. We gaan JIM's begeleiden als dat gewenst is middels laagdrempelig overleg met een professional vanuit JIMwerkt, maar mooier nog als het ons lukt overleg met andere JIM's te faciliteren. Daarvoor is het nodig dat we de mogelijkheden ontwikkelen dat JIM's JIM's kunnen ontmoeten.

Hoogtepunten 2022

In 2022 gedaan

Gestart met twee nieuwe concepten:
JIMcoach en JIMsupport

Sinds lange tijd weer een fysieke
train-de-trainer dag in het Eemklooster

JIMdag gehad
in september

JIM in de media:
De VNG maakte een
mooie video over de
InVerbindingteams
in Nijmegen als
best practice

Cijfers over 2022

er werken nu

35

organisaties/gemeenten
met de JIMaanpak

er zijn

2700

professionals die getraind
zijn in de JIMaanpak

7 nieuws
brieven

we hebben
meer dan

5000
JIM's.

2700

linkedin volgers

‘Zonder Gemma zou er geen hulpverlening meer binnenkomen’

De twaalfjarige Elise en haar moeder Tina hebben al heel wat hulpverleners over de vloer gehad als JIM-professional Carola in het gezin komt. Vijf jaar later blikken ze samen terug op die tijd en vertellen ze wat JIM voor hen betekent heeft.

Elise woont het grootste deel van haar jonge jeugd samen met haar moeder Tina. Ze hebben het niet makkelijk. Tina is getroffen door een hersenbloeding toen Elise een half jaar was. Ze loopt hersenschade op waardoor ze chronisch vermoeid is. Ze kan weinig prikkels hebben en reageert soms bozer dan ze zelf doorheeft.

Het lukt haar niet om kleine opvoedproblemen op te vangen. Elise is een meisje met een sterke eigen wil, en dat is Tina van haar twee andere dochters, die al het huis zijn, niet gewend. Bovendien staat Tina er al snel alleen voor, want als Elise twee is loopt de relatie met Elises vader stuk en woont Tina alleen met Elise.

Eigen ding doen

Tina: ‘Het begon met zoiets simpels als dat Elise niet mee boodschappen wilde gaan doen. Dan dacht ik meteen: wat moet ik nu? Ook was ik niet duidelijk in de communicatie. Als ik moe ben, dan kijk ik met dichtgeknepen ogen en dan zeg ik onaardige dingen. Voor een klein kind is dat moeilijk.’

Als Elise twaalf is, breekt er een moeilijke periode aan. Er is veel ruzie en Elise loopt vaak weg van huis. **Elise:** ‘Ik wilde mijn eigen dingen doen. Ik was heel eigenwijs.’ **Tina:** ‘Het lukte mij niet om haar thuis te houden. Ik ging Elise steeds meer tegenhouden. Letterlijk. Door maar bovenop haar te gaan zitten. Ik wist geen andere manier.’

Elise: 'Daardoor ging ik liegen. Ik zei dat ik naar een vriendin ging, en ging dan naar papa.' **Tina:** 'Ik was daar niet blij mee, maar ik wist het stiekem wel. Ik voelde ook wel dat ik niet de gezonde, leuke moeder kon zijn die ik wilde zijn. Ik was voor mijn hersenbloeding een lieve, spontane vrouw die nergens haar hand voor omdraaide. Maar Elise heeft mij nooit zo gekend. Mijn hersenen zijn beschadigd. En ik word niet meer beter. Dat is een rouwproces.'

Grote zorgen

Veilig Thuis raakt betrokken, hulpverleners komen en gaan. Maar de gezinssituatie is complex, en niemand heeft het overzicht. Dan komt systeemtherapeutisch werker en JIMprofessional Carola van Boxel in het gezin. Carola: 'Er waren grote zorgen over het welbevinden van Elise en over of Tina de opvoeding wel aankon. Er was veel boosheid en onbegrip. Er waren veel hulpverleners betrokken en iedereen vond er wat van.' Tina: 'Ik was ook boos. Er was weinig begrip voor ons, maar er waren wel veel oordelen. De hulpverlening bracht ons niet verder.'

Carola gaat samen met Elise en Tina op zoek naar iemand die steunend kan zijn voor Tina en Elise. Iemand waar Elise even tot rust kan komen, zonder boosheid en afwijzing. Iemand die hen beiden kent. En die niet zomaar weggaat. Dat wordt Gemma, een vriendin van Tina, met wie zowel Tina als Elise een goede band hebben.

Tina: 'Gemma was eerlijk tegen mij. Ze zei dat ik iets aan mijn boosheid moest doen. Dat anderen alleen mijn boosheid zien, en niet die zorgzame moeder die ik ook ben. Ik zei eerst: daar kan ik niks aan doen! Maar toch ben ik hulp gaan zoeken. Omdat Gemma dat zei.' Carola: 'Het was mooi om te zien wat er gebeurde. Tina werd niet als moeder afgevalen. Ze kreeg zorg en steun van Gemma. Gemma begreep hoe het zo gekomen was. Ze begreep dat Tina veel had meegemaakt: de hersenbloeding, de scheiding, de oudste kinderen die op afstand kwamen te staan, de opvoeding van Elise als alleenstaande moeder met een beperking.'

Vertrouwen

Maar Gemma is er evengoed voor Elise. **Elise:** 'Als ik niet met mama kon praten, dan praatte ik met Gemma.'

Ik ging ook weleens een dagje naar haar toe. Of een nachtje slapen. Als ik bij Gemma aanbelde, liet ze me eerst even met rust en dan zei ze: 'fijn dat je naar mij bent gekomen, en dat je niet de straat op bent gegaan.' Dat stelde ook Tina gerust. 'Ik was heel blij dat Elise een huisje had waar ze aan kon kloppen. We spraken af dat alles wat Elise tegen Gemma vertelt, bij Gemma blijft. Dat vond ik niet lastig, want het was Gemma. Ik wist dat als er iets ernstig zou zijn, Gemma contact op zou nemen met Carola en dan met mij. Ik vertrouwde dat proces helemaal.'

Ondertussen wordt toch duidelijk dat het voor Elise en Tina beter is dat Elise ergens anders gaat wonen. **Carola:** 'Soms heb je wel een JIM en moet je toch met elkaar concluderen dat het beter is als een kind ergens anders gaat wonen. Als Elise thuis zou blijven, zou de moeder-dochter band alleen maar verslechteren. We hebben samen gekozen voor een vrijwillige plaatsing op een plek waar Tina intensief betrokken blijft bij het leven van Elise.'

Tot de kern

Volgens Carola is Gemma van grote waarde geweest. 'Gemma kende het hele verhaal van dit gezin en de context. Met haar konden we onze zorgen openlijk bespreken en kwamen we snel tot de kern. Zonder Gemma zou er geen hulpverlening meer binnenkomen. Want het vertrouwen van Tina in de hulpverlening was weg. Elise zou uit beeld verdwijnen en mogelijk in een loverboy circuit terechtkomen.'

Inmiddels woont Elise op een begeleid wonen groep. Ze face-timet twee keer per dag met haar moeder. **Tina:** 'Ik wilde thuis voor Elise zorgen, maar het lukte me niet. Het is geen opgeven, het is een andere vorm van moederschap. Dat heb ik geaccepteerd. En natuurlijk moet ik geen liedje van André Hazes opzetten. Dan begin ik te huilen. Terwijl ik niet eens van Hazes hou!'

Ervaringen vanuit de jeugdzorg

“Zo zag ik hulpverleners: iemand komt, maakt mijn problemen weer groter en gaat dan weer weg.”

Hulpverleners namen de situatie bij mij in huis wel heel serieus, maar mij niet. Toen een hulpverlener op mijn 16e de JIMvraag aan mij stelde, kreeg ik hoop.

Mijn verwachtingen van JIM waren dat ik gehoord en gezien zou worden. Ik dacht nooit dat dit alles in mijn leven zou oplossen. Maar ik wist wel dat ik er vanaf nu niet meer alleen voor zou staan.”

Wie is Saad?

Saad heeft van zijn 12e tot en met zijn 18e te maken gehad met hulpverleners in diverse soorten en maten. Na zijn 18e is hij JIM geworden van zijn jongere zusje die ook uit huis geplaatst was. Met zijn eigen JIM, Antoinette, heeft hij nog regelmatig contact. Inmiddels is hij 22 jaar en werkzaam binnen JIMwerkt als content creator, trainingsacteur en deelt hij regelmatig zijn verhaal binnen JIMtrainingen.

“Zo zag ik hulpverleners: iemand komt, maakt mijn problemen weer groter en gaat dan weer weg.”

De hartelijke groeten van **team JIMwerkt!**

vlnr: Els Bijman, Melvin Kruijn,
Nynke Louwerse, Suzanne de Ruig,
Ruben Köster, Saadeldin Berkhout,
Levi van Dam en Amber
Timmerman

